

ASSESSMENT OF STATE GUARANTEE POLICY

VALSTS GALVOJUMU POLITIKAS NOVĒRTĒŠANA

N.Semjonova

Atslēgas vārdi: valsts parāda politika, valsts galvojumi, budžeta politika.

Valsts galvojumu sistēma ir viens no valsts fiskālās politikas un valsts atbalsta instrumentiem. Zinātniskajā literatūrā ir plaši atspoguļotas publisko galvojumu programmas, kā attīstītajās, tā arī attīstības valstīs [2;3]. Daudzās valstīs [1] valsts galvojumu politika ir pakļauta dažādām ietekmēm un ir nepieciešama strikta budžeta ierobežojumu piemērošana. Taču Latvijas zinātniskajā literatūrā nav pietiekami pievērsta uzmanība šim fiskālās politikas aspektam. Turklāt valsts galvojumu izmantošana būtu uzskatāma par nepieciešamo pasākumu tikai un vienīgi apstākļos, ja privātais kredītu tirgus nenodrošina pietiekamus resursus un ir nepieciešama valsts sektora iejaukšanās. Raksta mērķis ir analizēt līdzšinējo praksi valsts galvojumu politikas jomā un piedāvāt priekšlikumus situācijas uzlabošanai.

Valsts galvojumu politika nodrošina finanšu atbalstu investīciju projektiem, kas nepieciešami sabiedrisko vajadzību apmierināšanai un ir viens no iespējamiem ekonomiskās politikas instrumentiem, lai nodrošinātu kapitāla tirgus līdzdalību projektu finansēšanā. Tā, piemēram, pasaulē [2] valsts galvojumi tiek izmantoti lauksaimniecības, zvejsaimniecības, mājokļu būvniecības, kuģubūves un enerģētiskā sektora investīciju projektos. Vispārīgais galvojums ir līgums, ar kuru trešā persona (galvinieks) uzņemas saistību atbildēt par otras personas (parādnieka) parādu gadījumā, ja viņš neizpildīs kreditoram savas parāda saistības, pēdējo tomēr neatsvabinot no parāda. Valsts galvojums, tradicionāli, ir aizņēmuma galvojums. Pamatkritēriji valsts galvojumu piešķiršanai ir ilgtermiņa publisko projektu raksturs un spēja ilgtermiņā ģenerēt ienākumus, kas nākotnē segs pamatparāda summu un procentu maksājumus. Taču projektu lielums un ilgtermiņa finansējuma nepieciešamība izraisa ierobežojumus, sakarā ar kredītu tirgus dalībnieku nevēlēšanos finansēt projektus ar saprātīgiem procentu maksājumiem (finansējuma piesaistes cenu). No valsts fiskālās politikas viedokļa, valsts galvojumi ir izdevīgi, jo neprasa tūlītēju budžeta apropriāciju un asinējumus projekta īstenošanas laikā.

Valsts galvojumi tiek plānoti gadskārtējā budžeta likumā, un saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem tikai finanšu ministram ir tiesības valsts vārdā sniegt galvojumus, kas uzliek saistības valsts līdzekļiem.

Galvojumus valsts vārdā sniedz tikai studiju un studējošo kreditēšanas un komercdarbības atbalsta programmu īstenošanai, kā arī valsts investīciju projektu realizācijas nodrošināšanai.

Valsts vārdā sniegtie galvojumi par studiju kredītiem un studējošo kredītiem tiek iekļauti gadskārtējā valsts budžeta likumprojektā.

Finanšu ministram ir tiesības sniegt valsts vārdā galvojumus par saistībām latos vai citā valūtā saskaņā ar gadskārtējo valsts budžeta likumu, ievērojot noteikumu, ka:

- viņš ir saņēmis no attiecīgās ministrijas un izskatījis galvojuma sniegšanai nepieciešamo pamatojumu un saistības ar ierosinātajiem vai jau esošajiem galvojumiem;
- izdevumi, kas rodas sakarā ar šo galvojumu saistību izpildi, tiek attiecināti uz valsts parādu;
- galvojums tiek izsniegts par pastāvošajām saistībām, kas izriet no noslēgtajiem līgumiem. [5]

Finanšu ministrs nesniedz galvojumu, ja:

- nav iesniegts galvojuma sniegšanai nepieciešamais pamatojums;
- ir paaugstināts aizdevuma atmaksas risks;
- kredīta ņēmējs, par kura saistībām jau iepriekš bija izsniegts galvojums valsts vārdā, ir pārkāpis noteikto galvojumu sniegšanas un uzraudzības kārtību;
- nav galvojuma nodrošinājuma.

Tādējādi, kā var redzēt no tiesiskā regulējuma, valsts galvojumiem pastāv vairāki ierobežojumi, tajā skaitā attiecībā uz investīciju projektu mērķiem - tikai studiju un studējošo kreditēšanas un komercdarbības atbalsta programmu īstenošanai, kā arī valsts investīciju projektu realizācijas nodrošināšanai un attiecībā uz riskiem – tiek pieprasīts nodrošinājums, un gadījumā, ja ir paaugstināts aizdevuma atmaksas risks - galvojums netiek sniegts.

Atzinumu par finanšu ministra valsts vārdā noslēgtā vai valsts vārdā slēgtā paredzētā aizņēmuma vai aizdevuma un galvojuma līguma noslēgšanas un līgumā vai līguma projektā ietvertu noteikumu tiesiskumu un saistošo raksturu pēc finanšu ministra lūguma sniedz tieslietu ministrs.

Valsts kase piedalās valsts vārdā sniegto galvojumu procesā, izskatot un izvērtējot ar valsts vārdā sniegto galvojumu izsniegšanu saistītos riskus, kā arī organizējot galvojuma līgumu parakstīšanu, t.i., piedalās galvojuma līgumu projektu, galvojuma apkalpošanas līgumu un galvojuma nodrošinājuma līgumu projektu sagatavošanā. Pēc galvojumu līgumu noslēgšanas Valsts kase kārtu valsts vārdā sniegto galvojumu saistību uzskaiti. Pieļaujamais valsts vārdā sniegto galvojumu apmērus un projekta īstenošanos nosaka gadskārtējais valsts budžeta likums.

Galvojumus izsniedz, pamatojoties uz aizņēmēju iesniegtajiem biznesa plānu izvērtējumiem, studiju un studējošo kreditēšanas programmas ietvaros, kā arī „Likumā par budžetu un finanšu vadību” noteikto mērķu realizācijai.

Noteiktie mērķi ir:

- samazināt vispārējos ekonomiskos riskus;
- izvairīties no sociālekonomiskās krīzes vai mazināt tās ietekmi;
- nodrošināt finanšu līdzekļu pieejamību ārkārtas situācijas gadījumā.[5]

Paredzamo galvojumu kopējais apjoms saimnieciskā gada laikā nepārsniedz 10 procentus no gadskārtējā valsts budžeta likumā noteiktā iekšzemes kopprodukta apjoma saimnieciskajā gadā.

Pašvaldībām, valsts un pašvaldību iestādēm, kapitālsabiedrībām izsniegt aizdevumus, dot galvojumus un garantijas atļauts tikai tad, ja aizdevuma izsniedzējs vai galvojuma vai garantijas devējs ir samaksājis valstij un pašvaldībai visus nodokļus, darbiniekiem izmaksājis algas, kā arī ir izvērtēti attiecīgās kapitālsabiedrības iepriekšējā kalendārā gada darbības rezultāti, aizdevuma, galvojuma vai garantijas izsniegšanas lietderība un ietekme uz kapitālsabiedrības turpmāko darbību. [7]

Pašvaldības nedrīkst sniegt galvojumus tādām kapitālsabiedrībām, kuras nav samaksājušas nodokļus likumā paredzētajā kārtībā, kurām ir iestājusies faktiskā maksātnespēja un kuras atrodas maksātnespējas procesā vai ir pasludinātas par maksātnespējīgām.

Pašvaldības nedrīkst ņemt ilgtermiņa aizņēmumus un sniegt galvojumus, ja tās nav:

- iesniegušas Valsts kases noteiktos pārskatus;
- samaksājušas nodokļus likumā paredzētajā kārtībā.

Pašvaldības, kuras nav izpildījušas agrāk noslēgtā aizņēmuma līguma nosacījumus, drīkst ņemt ilgtermiņa aizņēmumus un sniegt galvojumus tikai ar finanšu ministra atļauju.

Pašvaldību sniegto galvojumu kopapjoms saimnieciskajā gadā nedrīkst pārsniegt gadskārtējā valsts budžeta likumā noteikto galvojumu maksimālā apmēra pieauguma apjomu.[6]

Galvojumus pašvaldības var sniegt tikai tām kapitālsabiedrībām, kurās attiecīgās pašvaldības kapitāla daļa pārsniedz 50 procentus, vai arī vairāku pašvaldību veidotai kapitālsabiedrībai, kurā pašvaldību kapitāla daļu summa pārsniedz 65 procentus.

Tikai pašvaldības dome, pieņemot par to lēmumu, var sniegt galvojumus, kas uzliek saistības pašvaldības finanšu līdzekļiem, ja:

- dome ir saņēmusi un izskatījusi nepieciešamo pamatojumu un saistības sakarā ar ierosinātajiem vai jau sniegtajiem galvojumiem;
- pašvaldības budžeta izdevumi, kas saistīti ar galvojumu saistību izpildi, budžetā ir attiecināmi uz pašvaldības parādu;
- galvojumi netiek nodrošināti ar pašvaldības īpašumu, kas nepieciešams pašvaldības pastāvīgo funkciju izpildei;
- vairāku pašvaldību veidotai kapitālsabiedrībai sniegtā galvojuma apmērs procentuāli atbilst pašvaldības kapitāla daļu skaitam attiecīgajā pamatkapitālā.[6]

Pašvaldība var dot galvojumu par tām parāda saistībām, ko studējošais uzņemas Augstskolu likumā noteiktā studiju kredīta un studējošo kredīta saņemšanai no kredītiestādes.

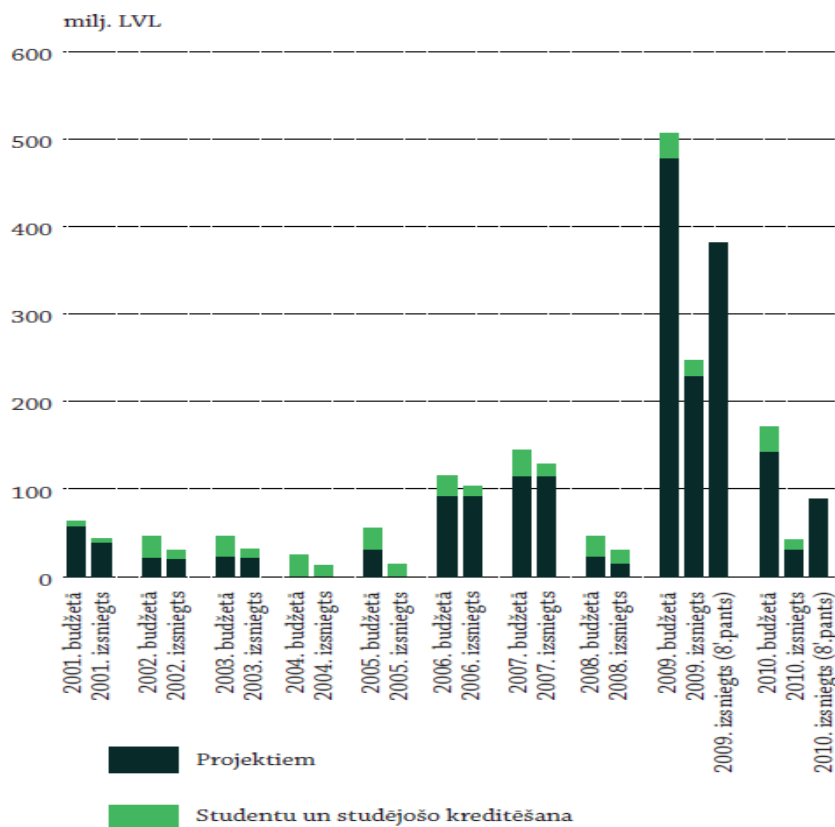
Par sniegto galvojumu kredītaņēmējs maksā galvojuma riska procentu likmi līdz pieciem procentiem gadā no kredīta atlikuma (no kredītiestādes saņemtie, bet neatmaksātie līdzekļi). Galvojuma riska procentu likmes apmēru nosaka finanšu ministrs pēc galvojuma sniegšanai nepieciešamo dokumentu izvērtēšanas, ņemot vērā šādus kritērijus:

- galvojuma nodrošinājums;
- juridiskais statuss;
- saistības;
- pelnītspēja;
- likviditāte;
- projekta risks;
- kredītvēsture.

Galvojuma riska procentu likmes piemērošana ir saistāma ar apstākli, ka valsts faktiski uzņemas daļu no projekta riskiem un attiecīgi darbojas kā apdrošinātājs. Taču valstij vajadzētu uzņemties tikai kredīta riskus, it sevišķi sistēmiskus riskus, atstājot atbildību par dokumentācijas problēmām, aizņēmuma saņemšanas juridiskajiem jautājumiem komersantu un kredītiestāžu ziņā. Pastāv dažādas pieejas galvojuma riska procentu likmes noteikšanā. Riska procentiem ir jāsedz kredītrisku un arī galvojumu administrēšanas un projektu izvērtēšanas izmaksas. Tā, var izmantot CAPM modelim līdzīgu pieeju, piešķirot reitinga novērtējumu un nosakot riska likmi atbilstoši bāzes likmei un riska izvērtējumam. Tā, piemēram, ja Latvijā plānots komercdarbības projekts, kredītaņēmējs maksā galvojuma riska likmi, kuras procentuālais apmērs tiek noteikts atbilstoši kredītiestādes izsniegtajam aizdevuma saņēmēja reitinga novērtējumam un piedāvātajam nodrošinājumam (1.tab.).

Galvotā aizdevuma rezerves bāzes punkti [4]

Nr.p.k.	Novērtējuma kategorija	Nodrošinājums		
		augsts	vidējs	zems
1.	Spēcīga (AAA-A)	60	75	100
2.	Laba (BBB)	75	100	220
3.	Apmierinoša (BB)	100	220	400
4.	Vāja (B)	220	400	650
5.	Slikta/finansiālās grūtības (CCC un zemāka)	400	650	1000

1.att. Valsts izsniegtie galvojumi 2001. – 2010.gadā, milj. LVL. [14]

2007.gadā galvojumus sniedza saskaņā ar 2005.gada 12.jūlija Ministru kabineta noteikumiem Nr.513 “Galvojumu sniegšanas un uzraudzības kārtība”(šobrīd zaudējis spēku). „Likumā par valsts budžetu 2007.gadam” bija paredzēti galvojumi ES Kohēzijas fonda līdzfinansēto atkritumu apsaimniekošanas projektu realizācijai SIA “Vidusdaugavas SPAAO” 1,72 milj. latu apmērā un

SIA "Alba-5" 0,97 milj. latu apmērā, Latvijas Olimpiskās komitejas projektiem sporta būvju celtniecībai un rekonstrukcijai Jelgavā un Ventspilī par kopējo summu 7,40 milj. latu, galvojums Rojas ostas pārvaldei aizdevuma pārkreditēšanai 0,51 milj. latu apmērā, studentu un studējošo kreditēšanai – 29,70 milj. latu apmērā, kā arī trīs projekti Latvijas slimnīcu rekonstrukcijai par kopējo summu 103,97 milj. latu un Rīgas Stradiņa universitātes halles rekonstrukcijas un aprīkojuma iegādei 1,90 milj. latu apmērā. Visi galvojumi izsniegti paredzētajā apjomā, izņemot galvojumu SIA "Alba-5", kur no paredzētajiem 0,97 milj. latu pieprasīti un izsniegti 0,47 milj. latu, kā arī studentu un studējošo kreditēšanai – izsniegti galvojumi 14,85 milj. latu apmērā. 2007.gada beigās valsts galvoto aizdevumu atlikums salīdzinājumā ar 2006.gadu palielinājās un veidoja 158,11 milj. latu.

Lielākā daļa valsts galvoto aizdevumu saņemti no ārvalstu aizdevējiem – 74%. Atlikušos 26% aizdevuši iekšzemes aizdevēji. Lielākā aizdevēja valsts galvotiem kredītiem ir „DEPFplc” banka, kas aizdevusi 33% no kopējā galvoto aizdevumu apjoma, seko EIB – 23,9% un ZIB – 13,5% no kopējā aizdevumu apjoma. No iekšzemes aizdevējiem lielākais apjoms ir „Parex” bankai – 4,8% no kopējā aizdevumu apjoma.

2008.gada budžetā tika plānots sniegt valsts galvojumus par kopējo summu 45,1 milj. latu. No tiem 23,8 milj. latu paredzēts studiju un studējošo kreditēšanai un 14,5 milj. latu – trīs Latvijas Olimpiskās komitejas projektu atbalstam.

Gadskārtējā valsts budžeta likumā bija paredzēti galvojumi Latvijas Olimpiskās komitejas projektiem sporta būvju celtniecībai un rekonstrukcijai par kopējo summu 21,30 milj. latu, kā arī galvojums EIB kredītu izsniegšanas projektu līdzfinansēšanai Āfrikas, Karību jūras un Klusā okeāna reģiona valstīs un Aizjūras zemēs un teritorijās 0,99 milj.latu apmērā, kā arī studentu un studējošo kreditēšanai – 23,8 milj.latu apmērā. Valsts galvojumi studentu un studējošo kreditēšanai izsniegti 16,0 milj. latu apmērā.

2008.gada beigās valsts galvoto aizdevumu atlikums veidoja 208,316 milj. latu. Lielākā daļa valsts galvoto aizdevumu saņemti no ārvalstu aizdevējiem, kas veido 71% no izsniegto galvojumu summas. Atlikušos 29% aizdevuši iekšzemes aizdevēji. Lielākā aizdevēja valsts galvotiem kredītiem ir „DEPHA” banka, kas finansē veselības programmu no 2006.gada, savukārt no iekšzemes aizdevējiem lielākais apjoms ir AS „Parex banka” – 4,8% no kopējā aizdevumu apjoma.

Atbilstoši situācijai ekonomikā un finanšu tirgos 2008.gada nogalē likuma „Par budžetu un finanšu vadību” 37.pants tika papildināts, nosakot, ka finanšu ministrs Ministru kabineta noteiktajā kārtībā ir tiesīgs lemt par galvojuma sniegšanu likuma 8.1.panta pirmajā daļā noteikto mērķu realizācijai – lai samazinātu vispārējos ekonomiskos riskus, izvairītos no sociālekonomiskās

krīzes vai mazinātu tās ietekmi un nodrošinātu finanšu līdzekļu pieejamību ārkārtas situācijās. Minētās izmaiņas nodrošina operatīvākas iespējas atbalsta sniegšanai galvojuma veidā ārkārtas situācijās.

Grozījumi Likumā par budžetu un finanšu vadību pieļauj galvojuma sniegšanu papildus gadskārtējā budžeta likumā iekļautajiem galvojumiem, tomēr, lai finanšu ministrs tiesības varētu realizēt, tam ir nepieciešams Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas saskaņojums, turklāt paredzamais galvojumu apjoms saimnieciskā gada laikā nedrīkst pārsniegt 10% no gadskārtējā valsts budžeta likumā noteiktā IKP apjoma saimnieciskajā gadā.

Pamatojoties uz minēto normu, 2009.gada sākumā sadarbībā ar iesaistītajām institūcijām, t.sk. Finanšu un kapitāla tirgus komisiju un Latvijas Banku, tika izstrādāti un 2009.gada 3.februārī pieņemti Ministru kabineta noteikumi Nr.111 "Kārtība, kādā sniedz un uzrauga galvojumus par banku aizņēmumiem", kas, ņemot vērā noteikumus iekļauto valsts atbalsta mehānismu bankām, tika saskaņoti ar Eiropas Komisiju. Saskaņā ar šiem noteikumiem 2009.gada martā izsniegts galvojums AS "Parex banka" sindicēto kredītu devējiem 542,5 milj. eiro apmērā. Gadskārtējā valsts budžeta likumā bija paredzēti galvojumi Latvijas Olimpiskās komitejas projektiem sporta būvju celtniecībai un rekonstrukcijai par kopējo summu 8,8 milj. latu, EIB kredītu izsniegšanas projektu līdzfinansēšanai Āfrikas, Karību jūras un Klusā okeāna reģiona valstīs un Aizjūras zemēs un teritorijās 0,99 milj. latu apmērā, studentu un studējošo kreditēšanai – 29,7 milj. latu apmērā, Latvijas Hipotēku un zemes bankai Uzņēmumu konkurētspējas uzlabošanas atbalsta programmas realizācijai un Komercedarbības veicināšanas aizdevumiem 284 milj. latu apmērā, kā arī AS "Parex banka" Mazo un vidējo uzņēmumu atbalsta programmas realizēšanai 71 milj. latu apmērā un par AS "Liepājas Metalurģs" saistībām ražotņu modernizācijas turpināšanai 112 milj. Latu apmērā. Faktiski 2009.gadā valsts galvojumi studentu un studējošo kreditēšanai izsniegti 18,3 milj. latu apmērā, par AS "Liepājas Metalurģs" saistībām – 60,2 milj. latu apmērā, Latvijas Olimpiskās komitejas projektiem sporta būvju celtniecībai un rekonstrukcijai – par kopējo summu 8,8 milj. latu, EIB kredītu izsniegšanas projektu līdzfinansēšanai Āfrikas, Karību jūras un Klusā okeāna reģiona valstīs un Aizjūras zemēs un teritorijās – 0,99 milj. latu apmērā, Latvijas Hipotēku un zemes bankai Uzņēmumu konkurētspējas uzlabošanas atbalsta programmas realizācijai un Komercedarbības veicināšanas aizdevumiem – 71 milj. latu katram.

No izsniegto galvojumu apjoma 25% mazo un vidējo uzņēmumu attīstības veicināšanai, 22% Veselības aprūpei, 17% izglītībai, 9% rūpniecībai. (2.tab.)

Valsts galvoto aizdevumu izlietojums pa nozarēm

2005. – 2010.gadā, % [9,10,11,12,13,14]

Nozare	2005.g.*	2007.g.	2008.g.	2009.g.	2010.g.
Veselības aprūpe	4	39	31	22	24
Izglītība	26	14	21	17	20
Mazie un vidējie uzņēmumi	16	15	13	25	16
Rūpniecība				9	9
Sports	7	8	10	8	8
Lauksaimniecība				6	7
Dzelzceļš	18	9	8	5	6
Finanšu institūcijas				2	3
Jūras transports	12	8	8	8	2
Enerģētika	5	2	2	1	2
Sadzīves pakalpojumi	6	3	3	2	2
Gaisa satiksme	3	2	2		
Reģionālā attīstība	3	1	1		
Vides aizsardzība		1	1		
Citi				1	1

*2006.gadā lielākais valsts atbalsts – 115,7 milj. latu – novirzīts investīciju projektiem, no kuriem lielākos galvojumus saņēma veselības sektors jeb vairākas slimnīcas par kopējo summu 51,51 milj. latu. Otrs lielākais atbalsta sektors 2006.gadā bija mikro un mazie uzņēmumi, kuru projekti tiek realizēti caur Latvijas Hipotēku un zemes banku. (Detalizētāka informācija par 2006.gadu nebija pieejama).

Aplūkojot 2005.-2010.gada valsts galvojumu struktūru, ir jāsecina, ka pēdējos gados ir pieaudzis valsts atbalsts veselības aprūpes iestādēm, mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, tāpēc galvojumu apjoms, kas izsniegts veselības aprūpes iestādēm un mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, ir vislielākais. Taču vēl viena interesanta atziņa ir tāda, ka lielākā daļa valsts galvoto aizdevumu saņemti no ārvalstu aizdevējiem, kas veido 89% no izsniegto galvojumu summas. Atlikušos 11% aizdevuši iekšzemes aizdevēji. Lielākā aizdevēja valsts galvotiem kredītiem ir EIB (finansē mazo un vidējo uzņēmumu atbalsta programmas), savukārt no iekšzemes aizdevējiem lielākais apjoms ir AS “SEB banka” – 6% no kopējā aizdevumu apjoma.

2010.gadā budžetā tika plānots sniegt valsts galvojumus par kopējo summu 171,65 milj. latu. No tiem 29,65 milj. latu paredzēts studiju un studējošo kreditēšanai, Latvijas Hipotēku un zemes bankas uzņēmumu konkurētspējas uzlabošanas atbalsts programmas īstenošanai 71,0 milj. latu apmērā un AS

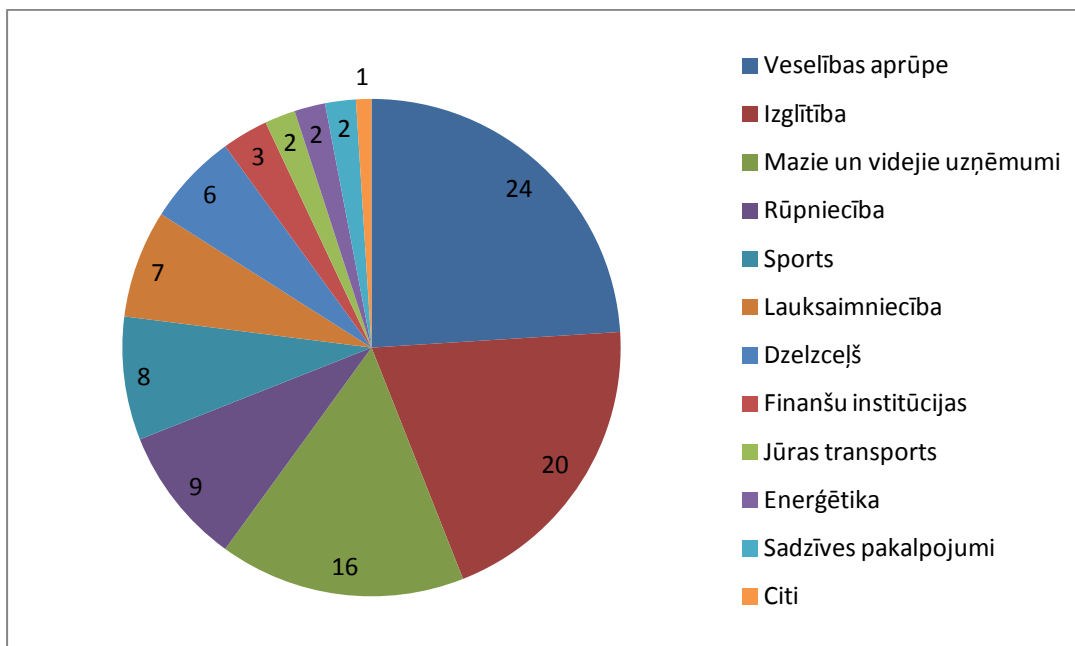
“Parex banka” Mazo un vidējo uzņēmumu atbalsta programmas realizēšanai 71,0 milj. latu apmērā.

2010.gadā Valsts kase pārskatīja valsts vārdā sniedzamo galvojumu plānošanas un sniegšanas procesu, izstrādājot jaunus Ministru kabineta noteikumus, kas:

1. nosaka kārtību, kādā pretendenti var pieteikties valsts vārdā sniedzama galvojuma saņemšanai;
2. nosaka, kur un kādā veidā publicē informāciju par iespējām saņemt valsts vārdā sniedzamu galvojumu;
3. definē galvojumu sniegšanas pamatnosacījumus;
4. precizē normas par galvojumu galējo atmaksas termiņu un uzraudzību;
5. palielina galvojumu sniegšanas procesa caurspīdīgumu;
6. nosaka valsts galvoto kredītu pārkreditācijas kārtību.

Tādējādi tiek nodrošināts, ka potenciālie valsts vārdā sniedzamā galvojuma saņēmēji un viņu realizējamie projekti tiek izvērtēti pēc vienotiem kritērijiem pirms galvojumu iekļaušanas gadskārtējā valsts budžeta likumā, jo iepriekšējie noteikumi paredzēja galvojumu izvērtēšanu tikai pēc galvojuma iekļaušanas gadskārtējā valsts budžeta likumā.

Gadskārtējā valsts budžeta likumā bija paredzēti galvojumi studentu un studējošo kreditēšanai – 29,7 milj. latu apmērā, VAS „Latvijas Hipotēku un zemes banka” uzņēmumu konkurētspējas uzlabošanas atbalsta programmas realizācijai 71 milj. latu apmērā un AS “Parex banka” Mazo un vidējo uzņēmumu atbalsta programmas realizēšanai 71 milj. latu apmērā. Faktiski 2010.gadā valsts galvojumi studentu un studējošo kreditēšanai izsniegti 12,97 milj. latu apmērā. Papildus atbilstoši normatīvajam regulējumam 2010.gadā izsniegts galvojums ERAB par VAS „Privatizācijas aģentūra” saistībām AS „Parex banka” restrukturizācijas nodrošināšanai – 89 milj. latu, studiju un studējošo kreditēšanai – 12,97 milj. latu. Valsts galvotie aizdevumi izsniegti arī dažādu nozaru atbalstam: 16% – mazo un vidējo uzņēmumu attīstības veicināšanai, 24% – veselības aprūpei, 20% – izglītībai, 9% – rūpniecībai (2.att.).

2.att. Valsts galvoto aizdevumu izlietojums pa nozarēm 2010.gadā,%.

2010.gada beigās valsts galvoto aizdevumu atlikums veidoja 597,12 milj. latu (sk. 11.attēlu), kas attiecībā pret iepriekšējo gadu ir samazinājies par 116,681 milj. latu, jo 2010.gadā AS „Parex banka” atmaksāja sindicēto aizdevumu 217,868 milj. latu apmērā, turklāt 2011.gadā saskaņā ar aizdevuma līgumu plānots dzēst sindicēto aizdevumu pilnā apmērā. [11]

Galvojumu neizmaksātā daļa 2010.gada beigās latos sastādīja: galvojumi Šveices frankos – 0, galvojumi Eiropas vienotā valūtā – 111194, galvojumi Latvijas latos – 68676, galvojumi ASV dolāros – 0.

Saskaņā ar likuma “Par valsts budžetu 2011.gadam” 7.pantu plānots sniegt valsts vārdā sniedzamus galvojumus par kopējo summu 162 milj. latu, no kuriem lielākā daļa ir valsts uzņēmumu atbalstam – galvojums VAS „Latvijas Hipotēku un zemes banka” 71 milj. latu apmērā un VAS „Valsts nekustamie īpašumi” – 30 milj. latu apmērā. [5]

Galvojumiem studiju un studējošo kreditēšanai paredzēti 28,7 milj. latu. Plānots sniegt valsts vārdā sniedzamu galvojumu par AS “Citadele banka” aizņēmumu no EIB 71 milj. latu apmērā atbilstoši Eiropas Komisijas saskaņotajam AS “Parex banka” Valsts atbalsta restrukturizācijas plānam.

Valsts kases darbībai attiecībā uz valsts galvojumu apkalpošanu un uzraudzību, 2011.gadā tiek noteiktasi attīstības prioritātes:

- 1) izstrādāt valsts galvojumu sniegšanas pamatprincipus, ņemot vērā citu valstu pieredzi valsts atbalsta instrumenta valsts galvojumu izmantošanā;
- 2) izvērtēt valsts galvojumu portfeļa risku pārapsūtināšanas iespējas;

Finanšu ministrs 2011.gadā var valsts vārdā sniegt galvojumus 162 330 168 latu apmērā, nepārsniedzot 10 procentus no iekšzemes kopprodukta prognozes apjoma. Saskaņā ar likumu „Par [valsts budžetu 2011.gadam](#)” iekšzemes kopprodukta prognoze ir 13 415 900 000 latu apmērā (3.tab.).

3.tabula

Valsts izsniedzamie galvojumi 2011.gadam

Projekti un to realizētāji	Ar valsts galvoto kredītu finansētās projekta daļas apmērs (Ls)
SIA "JP Termināls"	24 402 168
VAS "Valsts nekustamie īpašumi"	30 000 000
VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka"	71 000 000
Biedrība "Latvijas Olimpiskā komiteja"	3 200 000
SIA "Latvijas Piens"	5 000 000
Studējošo kreditēšana	8 977 500
Studiju kreditēšana	19 750 500
KOPĀ	162 330 168

Saskaņā ar „Lauksaimniecības un lauku attīstības likumu” valsts 44 000 000 latu apmērā atbild par valsts akciju sabiedrības “Lauku attīstības fonds” garantijām, kas sniegtas atbilstoši lauksaimniecības un lauku attīstības kredītu garantēšanas programmām.

Analizējot šobrīd pastāvošo valsts galvojumu politiku, secināms, ka valsts galvojumi kā efektīvs valsts investīciju veicināšanas instruments nedarbojas, jaunie Ministru kabineta noteikumi veidoti, ievērojot pārmērīgu fiskālo piesardzību, no vienas puses, bet, no otras puses, radot vairākas pārmērīgi formālas procedūras. Lai uzlabotu iespējas izmantot valsts galvojumu politiku, ir nepieciešams radīt elastīgus kreditēšanas un galvojumu piešķiršanas noteikumus, kā arī risināt problēmas ar parādnieku „īstermiņa” maksātspēju, piešķirot „pamatsummu atmaksas brīvdienas”. Turpinot pētījumus, ir nepieciešams precizēt kredītu riska procentu aprēķināšanas metodiku un riska prēmijas noteikšanu, vai arī paplašināt iespējas pretendēt uz valsts galvojumu bez nodrošinājuma, lai veicinātu arī ilgtermiņa privātas publiskās partnerības projektus.

LITERATŪRA

1. Arping, S., Loranth, G., Morrison, A. D. Public initiatives to support entrepreneurs: Credit guarantees versus co-funding//Journal of Financial Stability, 2010, Volume 6, Issue 1, pages 26-35.
2. Beck, T., Klapper, L. F. and Mendoza, J. C., The typology of partial credit guarantee funds around the world// Journal of Financial Stability, 2010., 6, issue 1, p. 10-25, [Elektroniskais resurss] <http://econpapers.repec.org/RePEc:eee:finsta:v:6:y:2010:i:1:p:10-25>. - Resurss aprakstīts 01.11.2011.
3. Gudger, M. Credit guarantees: An assessment of the state of knowledge and new avenues of research, Food and Agriculture Organization, United Nations, 1998. [Elektroniskais resurss] http://www.ruralfinance.org/fileadmin/templates/rflc/documents/1143049195349_CreditGuarantees_E.pdf- Resurss aprakstīts 01.11.2011.
4. Kārtība, kādā gadskārtējā valsts budžeta likumprojektā iekļauj pieprasījumus valsts vārdā sniedzamajiem galvojumiem, un galvojumu sniegšanas un uzraudzības kārtība: MK noteikumi Nr. 501 [Elektroniskais resurss] / Latvijas Vēstnesis. – Resurss aprakstīts 07.04.2010. – www.likumi.lv;
5. Likums par budžetu un finanšu vadību: LR likums [Elektroniskais resurss] Latvijas Vēstnesis. - Resurss aprakstīts 29.07.2011. – www.likumi.lv;
6. Likums par pašvaldību budžetiem: LR likums [Elektroniskais resurss] / Latvijas Vēstnesis. – Resurss aprakstīts 07.04.2010. – www.likumi.lv;
7. Likums par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu: LR likums [Elektroniskais resurss] / Latvijas Vēstnesis. – Resurss aprakstīts 01.10.2010. – www.likumi.lv;
8. Likums par valsts budžetu 2011.gadam: : LR likums [Elektroniskais resurss] / Latvijas Vēstnesis. – Resurss aprakstīts 30.04.2011. – www.likumi.lv;
9. Valsts kases publiskais gada pārskats 2005 [Elektroniskais resurss] / Valsts kase – Resurss aprakstīts 01.06.2006 – www.kase.gov.lv;
10. Valsts kases publiskais gada pārskats 2006 [Elektroniskais resurss] / Valsts kase – Resurss aprakstīts 01.06.2007 – www.kase.gov.lv;
11. Valsts kases publiskais gada pārskats 2007 [Elektroniskais resurss] / Valsts kase – Resurss aprakstīts 01.06.2008 – www.kase.gov.lv;
12. Valsts kases publiskais gada pārskats 2008 [Elektroniskais resurss] / Valsts kase – Resurss aprakstīts 01.06.2009 – www.kase.gov.lv;
13. Valsts kases publiskais gada pārskats 2009 [Elektroniskais resurss] / Valsts kase – Resurss aprakstīts 01.06.2010 – www.kase.gov.lv;
14. Valsts kases publiskais gada pārskats 2010 [Elektroniskais resurss] / Valsts kase – Resurss aprakstīts 01.06.2011 – www.kase.gov.lv.

Nadežda Semjonova, Mg.oec.,
Riga Technical University,
Faculty of Engineering Economics and Management
Address: 1/7 Meza Street, Riga LV-1048, Latvia
E-mail: nadezda.semjonova@rtu.lv

Semjonova N. Valsts galvojumu politikas novērtēšana

Valsts galvojumu politikas veidošana ir svarīgs valsts fiskālās un ekonomiskās politikas instruments. Rakstā aplūkota valsts galvojumu dinamika un valsts galvojumu tiesiskais regulējums. Valsts galvojumi tiek plānoti gadskārtējā budžeta likumā, un saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem tikai finanšu ministram ir tiesības valsts vārdā sniegt galvojumus, kas uzliek saistības valsts līdzekļiem. Galvojumus valsts vārdā sniedz tikai studiju un studējošo kreditēšanas un komercdarbības atbalsta programmu īstenošanai, kā arī valsts investīciju projektu realizācijas nodrošināšanai. Finanšu ministrs 2011.gadā var valsts vārdā sniegt galvojumus 162 330 168 latu apmērā, nepārsniedzot 10 procentus no iekšzemes kopprodukta prognozes apjoma. Rakstā ir izstrādāti priekšlikumi valsts galvojumu politikas pilnveidošanai.

Semjonova N. Assessment of State Guarantee Policy

State guarantee policy is an important tool for national fiscal and economic policy making. The article reviews the dynamics of state guarantees and the development of guarantees legislation in Latvia. State guarantees are planned in the annual budget law, and in accordance with applicable legislation only the Minister of Finance has the right to provide guarantees on behalf of the State to commit public funds. State guarantees on behalf of state could be provided only for study and student loans and business support programs, as well as for public investment projects to ensure its realization. On behalf of the State the Minister of Finance in 2011 can provide guarantees at amount of 162 330 168 lats, but not more than 10 per cent of forecasted gross domestic product. At the conclusions of the article the recommendations for state guarantee policy development are described.

Семёнова Н. Оценка политики государственных поручительств

Политика предоставления государственных гарантий и поручительств является важным инструментом государственной экономической и фискальной политики. В статье рассмотрены вопросы динамики государственных поручительств и правового регулирования. Государственные поручительства запланированы в законе об очередном годовом бюджете и, в соответствии с существующими нормативными актами, только министр финансов имеет право давать поручительства от имени государства, что налагает обязательства на государственные средства. Поручительства от имени государства выдаются только для осуществления программ кредитования на учёбу и для обучающихся и программ по поддержке коммерческой деятельности, а также для обеспечения реализации государственных инвестиционных проектов. В 2011-м году министр финансов может выдать поручительства от имени государства в объёме 162 330 168 латов, что не превысит 10% от прогнозируемого объёма ВВП. В заключении разработаны рекомендации по совершенствованию государственной политики поручительств.